

VĚTRNÍK

Vydává Měst NV ve Vysokém n. Jizerou s aktivem kulturních pracovníků

Městská organizace Národní fronty ve Vysokém nad Jizerou společně
organizací Komunistické strany Československa ve Vysokém nad Jize-
rou p o ř á d a j í k 35.výročí osvobození naší vlasti od fašistického
jha

M á j o v é o s l a v y 1 9 8 0

s tímto programem:

- 30.dubna - Lampiónový průvod se zapálením vatry
20.30 hod. řazení průvodu u vodárny, odchod s hudbou na
hřiště, kde bude zapálena vatra a slavnostní projev
- 1.května- Prvomájová manifestace občanů
8.00 hod. slavnostní budíček - hudba OB
9.00 " řazení průvodu u nemocnice
9.30 " průvod městem
10.00 " manifestace občanů na náměstí
11.00 " koncert dechové hudby na náměstí
- 3.května- 20.00 hod. bude v Krakonoši promítnut film Osvobození Prahy
- 4.května- Slib jisker
- 6.května- 19.00 hod. slavnostní večer k 35.výročí Osvobození - v pro-
gramu vystoupí divadelní soubor Krakonoš, dechová hudba OB
a literární kroužek Střediskové knihovny
- 9.května- Oslava vítězství pracujícího lidu
9.00 hod. řazení průvodu na náměstí, odchod k pomníku pad-
lých a na hřbitov, kde budou položeny věnce

Zveme občany Vysokého nad Jizerou a okolních obcí k hojně účasti.

2. plenární zasedání MěstNV ve Vysokém nad Jizerou bylo přeloženo na pondělí dne 21. dubna 1980. Konalo se v Krakonoši v 17.30 hod. s následujícím programem:

- 1) Vyřizování stížností za rok 1979
- 2) nosnodaření MěstNV za 1. čtvrtletí 1980
- 3) Občanská práva a povinnosti občanů
- 4) Připomínky a návrhy

(každý občan svou účastí, zájmem, připomínkami a návrhy pomůže v práci MěstNV.)

Různá oznámení:

- 1) Plán dodávky plynu: 23. dubna, 14. května, 4. a 25. června 1980.
- 2) ONV a OIPO Semily upozorňuje na zákaz vypalování trávy a zakládání ohniště po celý rok podle zákona č. 23/62 a zákona 206/48. V případě nedodržení tohoto zákazu bude všemi státními orgány prováděn přísný postih.
- 3) Veškeré změny ohledně bydliště, čísla popisného, narození, stavu nutno ihned provést v občanském průkaze na MěstNV.

Rada MěstNV Vysoké nad Jizerou

O s l a v y M D Ž ve Vysokém nad Jizerou

U příležitosti MDŽ navštívily členky ČSŽ ZO ve Vysokém 47 dříve narozených žen, kterým předaly květiny od SPOZ při MěstNV a dárky od ZO ČSŽ spolu s blahopřáním. Návštěvu provedlo 26 našich členek ve Vysokém, Staré Vsi a Tříči.

Dále ZO ČSŽ uspořádala oslavu MDŽ tradičně v Krakonoši; dne 6.4.1980 odpoledne. Uvítání přítomných provedla s. Kučerová Marcela, předsedkyně ZO ČSŽ, hlavní referát přednesl s. Pičman, předseda MěNV. Potom následoval bohatý program, ve kterém účinkovali: MŠ recitační pásmo a básničky a část spartakiádního vystoupení rodičů s dětmi, Pionýrská skupina při ZDŠ hudebně-recitační oddíl - pásmo, cvičenky oddílu moderní gymnastiky, Zemědělské odborné učiliště - recitační pásmo.

Oslavy se zúčastnilo asi 200 osob.

Program byl velice zdařilý a přispěl k dobré pohodě tohoto svátečního dne. Ještě jednou děkujeme všem účinkujícím.

ZO ČSŽ ve Vysokém nad Jizerou

Plnění jednotného plánu kulturně výchovné činnosti

Po velikonočních 8.4. 1980 se sešli v Rokytnici nad Jiz. v hezkém prostředí klubu mládeže zástupci školských a kulturních komisí z Jablonce nad Jiz., Rokytnice nad Jiz., Vysokého nad Jiz. Společně s kulturní komisí ONV vedenou s. Jiřinou Slavíkovou, zástupcem odboru kultury s. Vladimírem Novotným a pracovníkem OÚS s. Milanem Zahrádkou rekapitulovali plnění jednotných plánů ve svých obcích.

LVČ ve Vysokém nad Jiz. byl v I. čtvrtletí r. 1980 až na malé výjimky splněn. Jedná se o akce, které se z důvodů organizačních přestavují na měsíce duben a květen. Celkově bylo ve Vysokém a okolí uspořádáno 29 plánovaných akcí mimoškolního vzdělávání a výchovy, 14 plánovaných tanečních zábav, 4 plánované akce ZUČ a 10 akcí ze všech oblastí JP bylo uskutečněno navíc. Masově politické akce byly splněny beze zbytku.

Prostřednictvím Větrníku vyslovuje okresní kulturní komise a další zástupci, kteří se zasedání zúčastnili, poděkování všem, kteří se podílejí na kulturních akcích v jednotlivých městech a obcích, za jejich obětavou práci. Do příštího období přeje mnoho úspěchů a hlavně úspěšné splnění všech plánovaných akcí v roce 1980. K tomuto se připojuje i ŠKA ve Vysokém nad Jizerou.

Z p r á v a z e s t a t k u - socializace zemědělství na bývalém okr. Jilemnice

Prvopočátky družstevní myšlenky jsou hlášeny z pohraničních obcí Rokyt-nice a Vítkovic už brzo po druhé světové válce, v roce 1946. Část dobytka po odsunutých Němečích bylo škoda likvidovat, a tak se utvářela pastvinářská družstva v Rokytnici a Javorku u Jilemnice. Byla zde také snaha zlepšit chovatelskou jakost dobytka z vnitrozemí a zvýšení jeho zdravotního stavu. Po dvou letech jejich existence a ne vždy dobrého přístupu k řešení těchto problémů se pastevní družstva rozešla. V roce 1948-49 se utvořila první JZD v Rokytnici a Vítkovicích. Další pokrok v socializaci zemědělství byl v roce 1952, kdy převážná část zemědělců okresu Jilemnice přešla do nově utvořených JZD. V obcích, kde dobře pracovala organizace KSČ, se nově utvořená družstva udržela. Byly to obce Hrabáčov, Lundratice, Rokytnice, Stará Ves, Vítkovice a Zlatá Olešnice. Prochu později menšinová JZD v Horní Branné a v dalších obcích. Rozhodující socializace a upevnění stávajících JZD probíhala v roce 1957. V té době už některá JZD měla dobrou odměnu za práci. Ve Staré Vsi, Rokytnici, Vítkovicích, Hrabáčově a Lundratcích byly vybudovány kraviny, sýpky a jiná společná zařízení. Již v roce 1960 se sloučila první malá družstva Hrabáčov-Jilemnice, Stará Ves-Vysoké nad Jiz.-řířč do JZD s názvem Horal. V tomto období se už projevovaly ekonomické rozdíly mezi družstvy dříve založenými, se zajištěnou pracovní silou, technikou a družstvy později založenými. Proto bývalé zemědělské sdružení v Semilech, nyní Okresní zemědělská správa, řešilo tento problém vytvořením Státního statku od 1.1. 1964. Do státního statku byla sloučena tato JZD. Základ tvořilo nejkon-zolovanější družstvo Horal se sídlem ve Vysokém, dále Sklenařice, Rokyt-nice a farmy statku Cerekvice-Javorek a Horní Rokytnice. Lesy byly současně předány do péče státním lesům. První výměra zemědělské půdy byla 2.100 ha. Statek co do výměry byl předposlední ze statků ve Východočes-kém kraji. V roce 1966 byl statku Vysoké pronájčen Rudý pranor a později ještě Rudá standarta krajské zemědělské správy Východočeského kraje. Ten-to úspěch se podařilo zopakovat až nyní, kdy za hospodářské výsledky ro-ku 1979 byla statku rovněž udělena Rudá standarta ministra zemědělství a ČVOS. Od roku 1964 jsme začali i s výstavbou nových bytoven pro mladou krev, kterou zemědělství i statek potřebovalo, zároveň jsme stavěli nové budovy pro zemědělskou výrobu. V roce 1975 došlo k dalšímu rozšíření stat-ku o soukromé hospodářství zemědělců v Pasekách, Bratrouchově, Vojtěšicích, Jestřabí, Řířčicích, Rudnici a JZD Vítkovice. O dva roky později ještě o Benecko, Mklav a Horní Stěpanici. V rámci zaokrouhlení půdní drůby jsme předali hospodářství Javorek JZD Horní Branná. Nyní má statek 3.500 ha zemědělské půdy a počítáme s dokončením socializace asi na dalších 150 ha zemědělské půdy. Za dobu činnosti socialistického zemědělství se stav pracovníků snížil téměř o polovinu, zatímco výnosy na polích se zdvojnásobily a doживost krav se také podstatně zvýšila. Když jsme začí-nali se socializací, neměli jsme žádných těžších strojů a dnes nám s vý-

určena všem lidem, a ne jen sobcům, kteří to vše nemilosrdně rvou a nechají potom sňít v popelnici. O ochraně přírody a životního prostředí se nedá jen donekonečna hovořit - o naši přírodu musí každý, ať velký či malý, podle svých možností, ale především citu: bojovat!

L. Ducháček

Na pobytí u Krakonoše

byli všichni ti, kteří o velikonoční neděli večer zaplnili velký sál divadelní budovy Krakonoš. Nahlédli do života našich předků v průběhu jednoho roku, který vyplnily pouťáčky, verše, krkonošské písně a tance, podmalované kouzelnými melodiemi "muzikantské bandy", které upravil Jan Hejral. Neopakovatelná atmosféra, jež se tu vytvořila, jakoby vtahovala diváky na jednoduchou, ale působivou scénu. Autorovi pásma, Jaroslavu Hejralovi, se podařilo skloubit v jednolitý celek minulost i přítomnost, stejně jako se zdařilo tančícím pářům zpestřit sled mluveného slova. Všichni si zaslouží slova uznání, zvláště pak Slávka Hubačiková, která ovládla krkonošské tance, a režisérská dvojice manželů Hejralových. Na závěr jen několik slov účinkujících: "Těší nás všestranná pomoc MěNV ve Vysokém nad Jiz., bez níž by se nedaly ani částečně pořídit kroje, které také měly svůj podíl na úspěchu."

S. Hejralová

Kromě premiéry pásma "Na pobytí u Krakonoše" uvedli vysočtí ochotníci v dubnu reprízu hry "Nepožádáš o manželku bližního svého". V neděli 13.4. ji hráli pro vysocké diváky, na které se nedostalo o vánocích, 12.4. s touto hrou vystoupili jako hosté na okresní přehlídce ochotnických souborů v Josefodole, 15.4. pak v Turnově.

20.4. ve 13.30 hod. vystoupila v divadle Krakonoš dechovka "Semilská 12" řízená Zdenkem Novákem s programem "Kdo má rád tu českou - jihočeskou písničku". Autorem a hudebním skladatelem je Ada Doško, jako solisté vystoupili Irena Došková, Marcela Vlasatá, V. Vydra, dále pak diváci sbor JLP.

2. března 1980 byla ve Vlastivědném muzeu ve Vysokém zahájena výstava dvou amatérských malířů - Ladislava Jeníka a Josefa Klímy. Oba pocházejí ze zdejšího kraje. - Ladislav Jeník ze Zlaté Olešnice a Josef Klíma z Dolního Polubného - a oba si krajinu rodného podhůří zvolili za hlavní námět své tvorby. Ladislav Jeník se po letech práce ve výstavnictví v Jablonci n.N. usídlil hned v sousedství Zlaté Olešnice, ve Sklenářicích, aby se tu nyní plně věnoval malování. Z tohoto posledního období jsou také všechny jeho obrazy, zastoupené na výstavě. Výhradně oleje, a to jak široké záběry na krajinu na Sklenářicku s Krakonošemi v pozadí, tak i detailní pohledy na půvabná přírodní zákoutí. Naproti tomu výběr z díla Josefa Klímy na výstavě zahrnuje širší časové rozpětí. Z počátků klímovy umělecké tvorby, z let 40., jsou to fotografie, které mu zajistily přední místo mezi tehdejšími českými amatérskými fotografy. Publikoval je s úspěchem v časopisech Fotografický obzor, Fotografie, ve vídeňské Die Galerie a získal za ně řadu cen a uznání. Od 50. let se jeho pozornost soustřeďuje na malování, ve fotografování se omezuje již jen na barevné diapozitivy. Nejčastějším tématem jeho olejů, akvarelů i kreseb je opět krajina Podkrkonoší a Jizerských hor. Zájemci o amatérskou malířskou tvorbu si mohou přijít výstavu prohlédnout do konce dubna t.r.

Vlastivedné muzeum vyřadilo při revizi své knihovny řadu knih nesouvisejících se zaměřením muzea a muzejní prací, které pak nabídlo knihovnám, muzeím a antikvariátům. Knihy, o které tyto instituce neprojevíly zájem, mohou si nyní odkoupit soukromí zájemci. Jedná se většinou o beletrii, učebnice a starou naučnou literaturu, jednotná cena za svazek je 5.- Kčs. V muzeu je k dispozici seznam nabízených knih, podle kterého si případní zájemci mohou knihy vybrat.

Školství ve Sklenařicích před 100 lety

Výňatek ze starých zápisů obce Sklenařice. Zapsal v roce 1877 místní písmák Šebestýán Patočka. Zápis pojednává o tehdejšímu vyučování a o stavbě první školní budovy v obci.

Dle pamětní knihy školní počalo se v obci Sklenařické již v roce 1744 vyučovat a to jen v čase postním vždy některým schornějším sousedem a nebo starým vojákem, který ještě mívával z vlasů spletený cop, což trvalo až do roku 1800. Potom dne 2. listopadu 1801 působením V.p. Josefa Hradského, kaplana ve Vysokém, počal Michal Nečásek z Vysokého stále ve Sklenařicích vyučovat, za což se mu nějakého skromného sobotálesu dostalo, kterýž sám vymáhat musel. Dokud ještě stálého učitele obec neměla a jen jakž takž se vyučovalo, nosily si děti do školy k učení knížky, jakou kdo doma měl: Vejročky, kancionálek, snář, ba i postylu; tak každý posoudí, jak obtížné bylo tehdy vyučovat. Dne 15. října 1812 ustanoven byl za definitivního učitele ve Sklenařicích a vyučoval v čísle 38 až do března 1818. V dubnu 1818 obdržel tuto službu a hned vyučování začal Matěj Hájek, rodem z Vojtěšic, téhož času jsa pomocníkem ve Vysokém a ještě 4 roky v tomto čísle vyučoval. Když pak onen hospodář školu vybovověděl, koupil Matěj Hájek v obci domek číslo 115, v němž až do roku 1853 vyučoval. Matěj Hájek byl výborný houslista a mnoho chlapců hudbě vyučil, uměl též varhany hrát. Po smrti Matěje Hájka nešlo to více v tom malém bytu vyučovati; pronajatý tu velký dům č. 11 od Matěje Metelky. Za učitele pak byl ustanoven Filip Novák, rodák ze Staré Vsi u Vysokého, který zde vyučoval až do roku 1858. Roku 1853-54 bylo pomysleno novou školní budovu postavit a slovo tělem učiněno jest. Zvláštním přičiněním tehdejšího obecního starosty pana Jos. Patočky č. 27, jakož pak i celého tehdejšího ob. zastupitelstva, počalo se o to pracovati, aby škola byla brzy postavená. I byly některým vysoce postaveným osobám zaslané žádosti o nějaký příspěvek. Jako Jeho Veličenstvu Ferdinandu Dobrotivému a Jeho Veličenstvu císařovně Karolině Augustě, pak nejjasnějšímu arciknížeti Františku Karlu, od nichž vskutku obec Sklenařická příspěvku obdržela. Opravdovou silou duševní, jakož i obzvláštním přičiněním, majíce v čele středu svého muže, jenž takřka řídil každý krok všechněch tu pomáhajících, počali hned z jara roku 1855 občané sklenařičtí pilně pracovati; jelikož již v zimě měli ponejvíce kámen a dříví svezeno, aby škola co nejrychleji postavena byla, což se také stalo. Jako o překot přispívali tu velcí i malí rolníci, domkaři a nájemníci, ruční prací byli nápomocní a pomáhali opravdu seč mohli. Jeden dal 3-4 velká dřeva (kmeny), jiný 3-4 krovy, latě, jiný kámen 1 sáh, 1/2 sáhu, jiný opět 10-15 korců písku, jiný opět šindel. blíže stavby se dělaly a pálily cihly, takže až kumodivu jak utěšeně rostla stavba školní budovy. Roku 1856 byla škola dostavena za přispění vši práce, materiálu a nákladů zdejších občanů sklenařických. Později byla slavně při hudbě a střelbě z hmoždýřů, jsouce velmi vyzdobená, posvěcená. První učitel v této škole vyučoval p. Filip Novák. Jeho neúnavná píle a přičinění ku vzdělání zdejší mládeže byla od občanů sklenařických uznávána a vši možností odměňována. Nato byla zřízena při škole prostranná zahrada, kterou p. Filip Novák vedl v krásném pořádku. Od dveří školní budovy táhne se prostřed zahrady ke dvířkům plotu zahradního cesta, po obou stranách okrášlená keři konvalinovými, lilijemi, tulipány, keři červených

... na don-
- 7 -
bílých řízí šinkových, jiřinkami atd. Jeden díl zahrady tvoří stěpnici jabloní, hrušek, a třešinek, kterýchž pořádek i později nastoupivší p.učitelé v zahradě udržují. Když tedy Filip Novák sestárnul, odstěhoval se do svého rodiště na odpočinek. Občané z lásky k němu tolik povozů obstarali, že jich ani použít nemohl. Školní mládež jej při jeho odcházení doprovázela. Pak nastoupil školu tuto Pavel Tarant, který též úřad svůj horlivě zastával. Za jeho působení zde, hrály dívky školní dvě zdařilá představení: "Slepá babička" a "Učitel ve francouzském zajetí". Po Pavlu Tarantovi nastoupil místo toto Petr Bouda, který též o vzdělání mládeže horlivě pracoval; za jeho působení provedly též dívky školní velmi zdařilé představení: "Cizinci o štědrém večeru". Roku 1878 byla zdejší škola rozšířena na dvoutřídní a téhož roku 1. února počalo se v obou třídách vyučovati. Po Petru Boudovi nastoupil zde prozatímne vyučovati Frant. Gottwald, kterýž se stal učitelem prozatímne; podučitelem se stal Frant. Koček z Bizhradce rodem. Poněvadž tu místa pro druhou třídu v budově nebylo, pronajmuta zatím místnost u Frant. Schovánka č. 13, kdežto se v roce 1879-80 vyučovalo. Roku 1879 byl definitivně na školu zdejší dosazen p. Karel Klér, co řídící učitel a co podučitel Frant. Janata. Škola sklenařická mívala průměrně 160-170 žáků. Roku 1857 byla zde ve školní budově založena školní knihovna. Prvním budovatelem k této věci byl starosta okresního zastupitelstva p. Josef Patočka č. 27. Částkou kněh, i na penězích přispívající povzbuzoval i jiné občany ke šlechetnému činu tomuto. Bral sbírkou značnou částku na penězích a založena takto knihovna spíše různého obsahu. Mezi dobrodince, kteří přispívali ku knihovně této, lze přičísti též velebného pána Josefa Kouble, tehdejšího katechety zdejší školy (pozd. vikáře v Semilech), slavnou c.k. okresní radu školní a mnohé jiné osoby. Jelikož se každá kniha nehodí svým obsahem pro školní mládež a počet jejich se množil stále víc a více, knihovna musela být rozdělena na dva oddíly: I. knihovna školní, která čítá nyní 200 svazků, II. knihovna obecná, čítá 520 svazků. Roku 1878 bylo u nás zřízeno s povolením nadř. zemské školní rady v Praze, industriální vyučování ženským ručními pracím. První vyučovatelkou zde stala se sl. Amalie Patočková č. 27. První a druhým rokem osvědčila se její vyučování výtečně, zdař Bůh i nadále práci této!

Vypsala M. Habová

Dodatek: V roce 1930 byla ve Sklenařicích dostavěna nová škola a z původní staré školy je dnešní sokolovna, která po mnoha úpravách má nynější podobu.

Selské povstání v r. 1775

25. března tomu bylo 205 let, co se Vysokého dotkla jedna z posledních vln selského povstání, které vyvuklo ve východních Čechách začátkem r. 1775. Tehdy táhli vzbouření sezláci z Lomnicka a Jilemnicka přes Vysoké na zámek v Jesenném a Návarově. Vysoké nebylo sídlem vrchnosti, robotní povinnosti, hlavní důvod vzniku povstání, zrušil ve Vysokém hrabě Mikuláš Desfours už v r. 1860, neměli tedy Vysočáci příčiny přidat se ke vzbouřencům, li tu také pouze zastavili, aby si vyžádali jídla a pití a pod hrozbou vypálení žádali, aby se z každého domu k nim přidal jeden muž. Vysocký starosta Josef Aramář píše v pamětech o svém dědečkovi z Poniklého: "Roku 1775 musil se chtě nechtě účastniti na selském povstání, poněvadž ubrutné heslo povstalců, že každý dům (numero) postaviti musí muže a který nepostaví, tomu že se posadí červený kohout na střechu." Po zastávce ve Vysokém vydali se sezláci dále do Jesenného a Návarova. Zámek v Jesenném ušetřili - vypráví se příhoda o sezláku Jírovi Ševců, který slíbil baronce za hubičku její zámek ušetřit; dostal ji, a tak sezláci opustili Jesenný v pokoji a pokračovali dále do Návarova. Tam žádná

svolná baronka neprosila o milost, byl tedy návarovský zámek jejich vpádem silně poznamenán. Miao jiné vylámali i mříže v oknech, jedna z nich se dostala později do vysokého muzea. Vzpouru ukončili jičínští husaři s pěchotou, kteří neozbrojené sedláky snadno přemohli. Nakonec byl rád, kdo vyvázl jen s tím, že musel vrátit věci ze zámku odnesené. Co bylo vlastně příčinou těchto více méně živelných bouří? Již konec 60. a začátek 70. let 18. stol. postihla velká neúroda, po níž nastal hlad a dražota. Kromě toho poddané tížily nadměrné robotní povinnosti. Josef II., v té době ještě spoluvladař své matky Marie Terezie, jezdil v r. 1771 po krajích českých, v jakých podmínkách žijí jeho poddaní. Jako jediný panovník pobyl tehdy i v našem kraji. Zkušenosti z těchto cest, doplněné navíc vlivem moderních osvícenských idejí, přivedly jej brzy k závěru, že poddaným je nutno v jejich krušných poměrech ulehčit. Výsledkem bylo ustanovení zvláštní komise pro úpravu robotních povinností. Na základě návrhů této komise vyhlásila v dubnu 1774 Marie Terezie regulativ upravující robotu a v říjnu dvorské nařízení, v němž se doporučovalo vrchnostem, aby se s nevolníky dohodly na dobrovolném narovnání o výši robot. Pokud tak neučiní, provede urbaniální reforma stát, a to podle kritéria berní povinnosti poddaných vůči státu. Iato reforma měla alespoň trochu zmírnit robotní povinnosti, byla tudíž pro vrchnosti nevýhodná. Odkládaly proto její provedení a tájily ji před poddanými. A nim se však doneslo, že Marie Terezie vydala nějaká nařízení ohledně robot, a když stále k žádným změnám nedocházelo, počala se šířit zpráva, že robotu už byla zrušena, ale vrchnosti císařský patent zatajují. Sedláci začali vysílat deputace na úřady s dotazy na robotní patent, odmítali robotovat a bouřili se. Středem chystaného odboje se stala svobodná rychta ve Kty-ni na náchodském panství, která se proměnila v selské "guberno" v čele s "guberniální radou". Sedláci měli v plánu táhnout do Prahy a domoci se tam patentu o zrušení roboty. Hnutí se však bez dostatečné organizace proměnilo v živelné vzpoury, které probukaly a šířily se postupně na mnoha místech východních Čech. Sedláci pak táhli krajem, drancovali sídla vrchností a mstili se na panských úřednících. Nakonec proti nim vytáhlo vojsko, které je porazilo u Chlumce nad Cidlinou a zbytky rozprášilo před Prahou. Nato byl zřízen zvláštní delegovaný soud pro potrestání vzbuřenců, původně vysoké tresty však byly postupně zmírňovány. Povstání a jeho potlačení se ovšem otázka robotních povinností a jejich úprav nevřešila. A tak Marie Terezie vydala ještě v srpnu r. 1775 nový robotní patent, v němž byla robotu upravena podle obecných zásad, provedení reformy nebylo tím ponecháno tolik na vůli vrchnosti jako v předchozích opatřeních. Měřítkem robotních povinností rustikalistů byla výše řádné kontribuce, placené poddanými v r. 1773. Podle ní byli poddaní rozděleni do 11 tříd, nejnižší pak měli nejmenší robotní povinnosti. V nejnižší třídě byli podruzi, povinni robotovat 13 dní ročně, v 11., nejvyšší třídě, bohatí sedláci museli robotovat se dvěma notahy dvojsprežními tři dny v týdnu. Kromě stanovené roboty přiznával patent právo vrchnosti vyžadovat za určitých okolností od poddaných práce za mzdu až do míry jejich robotních povinností před reformou. Robotovalo se v zimě 8 hodin, v létě 11. V tom byl započítán čas na odpočinek v zimě 1 hodinu, v létě 2, i cesta do roboty. Poddaným bylo ponecháno na vůli vyslovit se buď pro novou reformu, nebo zůstat u svých původních robotních povinností. U většiny poddaných byla ovšem původní robotu vyšší, než jak ji stanovil patent, rozhodli se proto také většinou pro patent. Vrchnost se tomu bránila, hrozila poddaným různými sankcemi a zabránovala jim užívat panských lesů. A tak otázku robotních povinností vyřešilo až úplné zrušení roboty r. 1848.

Boty. To byla vždy veliká starost našich horáků a tak jsem se dověděla při svém zájmu o výrobu známých populárních vysockých baček, zajímavé věci také o vysokých botách našich sedláků, formanů a dřevařů v dřívějších dobách. Bylo mnoho různých druhů. Tak to byly: formanský boty, holinských dobách. Bylo mnoho různých druhů. Tak to byly: formanský boty, holinky, faldouky, faldovačky, kanony, másnice, holštýblata, schernovačky a na parádu uherky, které opravdu měly "parádu" střapec a šnárky. Poutka na uchopení při obouvání se nazývala štruple.

Holinky byly tvrdé, vysoké boty ke kolénům s jedním švem vzadu a musily se hodně lesknout. Takové viksování, to jest leštění, dalo mnoho práce. Viks se kupoval a plivnutím se ředil. Nosily se více v zimě spíš na parádu, ku příkladu při cestě z vesnice do města a podobné. Nosili je všichni, mladí i starí, zámožní i chudší. Ještě v r.1930 bývaly holinky často vidět. Marie Junková vzpomínala, že asi v r.1923 chodili hoši Čermákovci ze Staré Vsi do Zlaté Olešnice k muzice a do bálu ve vyleštěných holinkách.

Vysokým, koženým holinkám, které byly nahoře hodně široké a které nosili sedláci a lesní dělníci na práci, se ve Sklenářicích říkalo "másnice". To když chodili pomáhat v zimě námezdní mlatci hospodářům mlátiť, přišli v těchto másnicích a sypali si do nich potají zrní domů pro své slepice. Miloslav Metelka tyto boty ještě v r.1940 viděl.

Faldouky, faldovačky nebo také schernovačky byly jak tvrdé tak i měkké vysoké boty, vyleštěné, spíš parádní. Nad kotníkem byl kus měkké kůže shrnutý do záhybů neboli po našem "dělal faldy", odtud "faldouky", faldovačky a schernovačky. Sahaly pod kolena nebo byly i nižší přes lýtky. Miloslav Metelka počítal a vzpomínal, že jak holinky tak i faldouky nosili už za jeho pradědečka, t.j. asi v letech 1820. Holštýblata byly vysoké kožené boty o něco nižší než holinky a faldouky. Nosili je hospodáři na pole a do lesa, zedníci ku stavbám. Jejich hoření část byla měkká než u faldovaček.

Holinky, faldouky i holštýblata zhotovovali domácí ševci, kterých bylo v každé vesnici dost a jen ve Vysokém jich před sto léty bylo osm. Holštýblata se ještě v roce 1962 nosily na pole, do lesa a cestáci na silnice. Dva muže ve vysokých holinkách jsem také ještě v tu dobu viděla. Při holinkách však nesmíme zapomenout na tak zvané holené neboli kopny. Tyto se počaly objevovat v době rozkvětu sokolských křojů. I tomu křojitotíž patřily vysoké boty holinky. I do měl vysoký nárt nebo choulstivější nohy, hlavně lidé z měst, těžko holinky oblékali, ale ještě hůře je vyzouvali. A tady pomohly holené neboli kopny. To byla jen hoření část od vysoké boty. Kopna byla tvrdá. Nejprve se nazula kopna, potom se obul šněrovací střevíc, kopna se přes něho přetáhla a dojem to dělalo vysokých holinek. Kopny byly pohodlnější a hodně byly používány. Z toho vznikly i tak zvané kamaše. I kamaše byly tvrdé, kožené. Na nohu se však nenatahovaly, protože měly buď vpředu nebo po stranách zapínání. Zapínání bylo vpředu na péro, po stranách na šněrování nebo na řemínek. Viděla jsem také kamaše z měkké kůže, které se nosily přes dlouhé kalhoty nebo ještě lépe přes rajtky na sport. Na lyže, na kolo, ale i do lesa, na pole a ku stavbě.

Huněná obuv se u nás nazývala bufy nebo filcáky. Byla většinou tmavošedá zhotovená z houní, jako bývaly děky na koně. Obšití i podešev bylo kožené. Začalo se to nosit až asi v r.1920. Nosili to hlavně v zimě dřevaři, zemědělci a cestáci, prostě lidé venku pracující. Filcáky se po doma nevyráběly, ale kupovaly u obchodníků s obuví. I ženy v těch letech nosily filcáky a říkalo se jim válenky. Všechny tyto druhy bot jsem v r.1962 viděla u hospodáře Miloslava Metelky a on je dle potřeby stále ještě používal a raději prý nosil, než už tehdy přicházející na trh gumáky, které časem vytlačily všechna tato holštýblata. Paní Junková vyprávěla: "Soukenná vobuj se nosila i dříve. Ženy a děti za mého mládí (to jest před r.1900) nosily soukennou vobuj. Byla to kožená podešev a soukenný verchý na šněrování. Vysoký to bylo dle přání.

Síli to domácí šeuci. Pamatuju se, že mně bylo asi dvanáct let, dala mně maminka taky ušít takový boty. A povídala šeuci: „Ušite ní to vo honné věci, ať ní to pár roku vyderží“. Já potom brečala, protože to byly takový velký chlástory a nechtěla sem v tom chodit.“ Do holínek, holštýblat i do bot zvaných perka se často ani punčochy nenosily. Nohy se zatočily do vonuce neboli vonučky. Vonuce byly čtverce asi 40x40 cm plátěné pro léto a flanelové pro zimu. Nebo se nazuly boty vůbec bez punčoch a to se říkalo: sem naboso, sem v holejch botách. Pak se nosily tak zvané kujony. To byly punčochy bez chodidel, na chodidla se ovinula vonučka. Kujony měly vespod gumu nebo šnárku, aby se nahoru neshrnovaly.

Josef Kramář ve svých pamětech píše, že boty u nás zobecněly až po válce francouzské. Ženy v té době nikdy nenosily holínky, ale safiánové střevičky nebo tak zvané bliněrky nebo lastýnky. Lastýnky se šněrovaly po straně nebo byly bez šněrování jen k nazutí jako perka. Perka byla obuv kožená, z jemnější kůže, ale bez šněrování jen k nazutí vysoká přes kotníky. Aby se to dobře obouvalo, byla nahoře po stranách všitá širší guma. Perka nosili muži i ženy asi od let devadesátých. Domácí obuv byla pantofle a trepky. Pantofle nosili řemeslníci při práci v létě. Dnešním cvičkám se u nás říkálo trepky.

F.Jandová

Ještě nemocnice na kraji města

Mám radost, že moje vzpomínání na osudy vysoké nemocnice vzbudilo u čtenářů žádoucí ohlas. Děkuji především těm, kteří mne upozornili na doplnění mojí zprávy a sice, že v r.1928 nastoupil do nemocnice primář dr. Hostlivý. Působil zde jen jeden rok. A.1929 se primář dr.Hostlivý u hospodářské školy při jízdě na motocyklu zabil. Shodou okolností se stalo, že i další "zapomenutý" primář a sice dr.Klenka také tragicky zahynul. Nastoupil ve Vysokém po primáři dr.Pišovi a po byl zde až do okupace, kdy odešel do Nové Paky, aby udělal místo dosazenému primáři německé národnosti dr.Malému. Z Paky pak došla zanedlouho do Vysokého zpráva, že primář dr.Klenka tam spáchal sebevraždu.

Jak se "dělá" ve Vysokém počasí

Našeho "meteorologa" Karla Petrušku jsme navštívili a pobesedovali o počasí. "Vysocko má své specifické klimatické podmínky, které jsou dány jeho polohou ... " "A naši předkové odedávna říkají", dokončuje Karel Petruška, "že zde máme půl roku zimu a půl roku zejnu." Ano, také záznamy v muzejním archivu nejsou bez poznámky o počasí. A nejstarší záznam, který máme, je z doby bělohorských bouří, který zanechal element Pictorius Žďárský, farář ve Vysokém ... v úterý 25.dubna 1617 napadl veliký sníh okolo Vysokého s neřestlivou vichřicí, kterýž trval až do pátku příštího ... Také tu pozoroval sloup na nebi a kometu. A zemědělec, odkázaný celým svým životem na přírodu, musel si všimnout všech známek povětrnosti! "I dnes je zemědělská výroba závislá na počasí", říká náš hostitel, "ale ne jen zemědělství, nýbrž různé jiné obory". Zeptali jsme se, jak se "dělá" ve Vysokém počasí a on nám ochotně na všechny otázky odpověděl.

1/ Jak dlouho se tato činnost provádí ve Vysokém?

"Nepřetržitá pozorovatelská činnost pro Hydrometeorologický ústav v Praze trvá ve Vysokém nad Jizerou od roku 1939. Osobně to dělám od roku 1972."

2/ Jak hustá je síť takovýchto stanic?

"V oblasti Krkonoš a Jizerských hor je deset meteorologických stanic základního a doplňkového typu, mezi které patří i vysocká stanice. Mimo to je v obou oblastech dvanáct stanic srážkoměrných. Většina těchto stanic je obsazena dobrovolnými pozorovateli."

3/ Jaká pozorování se provádí?

"Zdejší stanice provádí pozorování klimatologické, agrometeorologické a fenologické."

4/ Kolik hodin ročně této práci věnujete?

"Tyto tři druhy činnosti si ročně vyžadují přibližně 700 hodin času. Za vykonané práce poskytuje HMÚ odměnu."

5/ Jsou hlášení klimatologické stanice podklady pro předpovědi počasí?

"Hlavním úkolem klimatologických stanic je získávání meteorologických dat pro výzkum zákonitostí počasí a klimatu, pro sestavování klimatických charakteristik jednotlivých míst i větších územních celků. Pro tyto účely je zapotřebí dlouholetých řad nepřetržitých pozorování, aby se podle nich daly sledovat případné změny klimatu."

6/ Slouží tato hlášení jen pro Hydrometeorologický ústav?

"Tato data slouží též pro různé práce ve výzkumnictví, především přírodovědeckého směru, pro technické obory, pro zemědělství, výstavbu, leteckou dopravu, soudnictví, pojišťovnictví, sport apod."

7/ Jaké je vybavení zdejší stanice?

"a) suchý teploměr (staniční)
b) vlhký teploměr (psychrometr)
c) vlhkoměr vlasový
d) maximální teploměr
e) minimální teploměr
f) termograf
g) hydrograf
h) anemoindikátor (na měření rychlosti větru za sekundu)
ch) ombrograf (zapisuje dobu trvání deště a jeho množství v mm)
i) srážkoměrné nádoby
j) odměrky (pro stanovení množství srážek v mm)
k) sněhoměrná tyč
Přístroje a)-h) jsou umístěny v žaluziové budce ve výšce 2 m nad zemí."

8/ Jak často se provádí měření?

"Termíny pozorování 07, 14, 21 hodin místního slunečního času. Vedle záznamů z přístrojů se zapisuje oblačnost, směr a rychlost větru a jiné případné meteorologické jevy (déšť, sněžení, rosa, bouřka, náledí atd.) V 07 hodin se zjišťuje množství srážek v mm za den. Všechny meteorologické jevy je nutné sledovat i mimo termíny měření a jejich intenzitu a dobu trvání zapisovat do příslušných tiskopisů. Stanice vyhotovuje měsíční výkazy všech pozorování pro HMÚ. S ústavem je ve stálém písemném nebo osobním styku. V případech mimořádných povětrnostních jevů jsou odesílány ústavu neprodleně zvláštní hlášení. V zimním období, v pondělí a ve čtvrtek ráno odesílám do ústavu telegramy-sněhové zprávoдавství."

9/ Jsou pro agrometeorologická hlášení potřebné nějaké speciální znalosti?

- "Činnost pozorovatele je mnohostranná a vyžaduje odborné znalosti.
- a) Příkrát za týden se zjišťuje, jaký mělo počasí vliv na stav půdy. Určuje se v hloubce 10 cm zdali je suchá, vlhká, mokrá, zmrzlá.
 - b) Každý den se tento stav půdy zjišťuje i na povrchu.
 - c) Jaká byla zpracovatelnost půdy v tom kterém týdnu.
 - d) Jaký vliv mělo počasí na postup zemědělských prací.
 - e) Jaké bylo počasí v týdnu a jaký vliv mělo na vývoj vegetace na polích, loukách, zahradách.
 - f) Zdali se vyskytly ve větší míře rostlinné choroby a škůdci. Jak na ně působilo počasí.
 - g) Jaký vliv mělo počasí na domácí zvířectvo, drůbež, včely a zvěř.
- Všechna tato pozorování se zapisují do týdenního hlášení, které má ještě část výpočtovou. Do ní se zapisuje množství a druh srážek v jednotlivých dnech týdne, celková výška sněhové pokrývky v jednotlivých dnech, denní průměrné teploty, průměrná teplota za týden, maximální a minimální teploty v jednotlivých dnech týdne."

10/A úkol fenologické stanice?

"Základním úkolem agrofenologických stanic je provádět pravidelná pozorování (nejméně dvakrát v týdnu) průběhu vegetace nejdůležitějších polních plodin a zaznamenávat požadované údaje o jejich fenologických a jiných projevech vegetačních. Zpravodajská činnost je omezena na týdenní hlášení, která obsahují všechny, týden od týdne se měnící údaje o sledovaných plodinách (přesněji jednotlivých pokusech). Na zdejší stanici to bylo v roce 1979 celkem 10 pokusů. Mimo týdenních hlášení se vyhotovují v červnu a v prosinci hlášení doplňkových údajů, které obsahují: názvy plodin a odrůd, terénní údaje, nadmořskou výšku jednotlivých pokusů, půdní typy, půdní druhy a jiné informace.

Jak je vidět, není práce pozorovatelů meteorologických stanic jednoduchá. Je ale velmi zajímavá pro ty, kteří mají úctu a dobrý vztah k přírodě."

"Všem čtenářům Větrníku přeji stále zdraví a pěkné počasí po celý rok" - dodává nakonec Karel Petruška.

Naše čtenáře jsme chtěli touto besedou seznámit s prací dobrovolných pozorovatelů počasí, aby měli představu, kolik práce, obětavosti, ale i kus "fandovství" se skrývá za zdánlivě "suchými" číslicemi, které ve Větrníku můžete pravidelně sledovat. Závěrem bychom chtěli Karlu Petruškovi za tuto práci poděkovat a popřát hodně pohody do dalšího pozorování.

Redakce.

Počasí ve Vysokém n.Jiz. v ú n o r u 1980

Nejvyšší teplota (maximum) plus 12,9 C, loni plus 5,8 C. Nejnižší teplota (minimum) minus 8,7 C, loni minus 11,5 C. Průměrná denní teplota minus 0,6 C, loni minus 2,9 C. Celkové množství srážek 92,9 mm, loni 61,3 mm. Počet dní se srážkami 14, z toho 7 dní s deštěm. Nejvíce srážek za jeden den 24,3 mm-5. února. Počet dní se sněhovou pokrývkou 29. Nejvyšší sněhová pokrývka 53 cm. byla dne 6. února. Celkem napadlo v únoru 60 cm sněhu. Počet dní s mlhou 14. Počet dní kdy teploměr nevystoupil nad nulu 6. Je silným větrem byly 3 dny.

Jako celek byl letošní únor teplotně nadnormální, srážkově normální. V první dekádě převládalo teplé mlhavé počasí, na začátku období s vydatnými srážkami ve formě sněhu i deště a častým silným až prudkým větrem. Ve druhé dekádě pokračovalo teplé počasí s velkou oblačností. Srážek málo, sníh i déšť. V poslední dekádě většinou suché, slunečné, teplé počasí. Teprve na konci měsíce výraznější ochlazení se slabým sněžením, Vál většinou mírný východní vítr.

Nejvyšší teplota (maximum) plus 9,3 C, loni plus 9,4 C. Nejnižší teplota (minimum) minus 9,5 C, loni minus 6,1 C. Průměrná denní teplota minus 0,3 C, loni plus 1,3 C. Celkové množství srážek za březen 55,9 mm, loni 94,3 mm. Počet dní se srážkami 20, z toho se sněžením 15. Počet dní se sněhovou pokrývkou 29. Nejvyšší celková sněhová pokrývka 56 cm byla dne 9.3. Celkem napadalo v březnu 50 cm sněhu. Počet dní s výskytem mlhy 12. Počet dní kdy teploměr nevystoupil nad nulu 7. Počet dní se silným větrem až prudkým 4.

Jako celek byl březen srážkově i teplotně podnormální. V první dekádě bylo studené počasí s velkou oblačností, častými mlhami, vydatným sněžením a častým čerstvým až silným větrem. Dne 3.3. v noci slabá bouřka. Ve druhé dekádě převládalo teplejší a klidnější počasí s velkou oblačností a slabým sněžením na konci období. Ve třetí dekádě opět velká oblačnost. V první polovině období značné ochlazení, beze srážek. Ve druhé polovině oteplení, časté mlhy, deště a rychlé tání sněhu. Většinou mírný vítr. Souvislá sněhová pokrývka do 26.3. Na konci měsíce sníh pokrývá půdu méně než z poloviny.

K. Petruška

S p o l e č e n s k á k r o n i k a

V březnu oslavili narozeniny:

2.3. Marie Jandová ze Staré Vsi	81 let
5.3. Marie Markvartová z Prahy, rod.z Vysokého	83 let
7.3. Františka Šimůnková ze Tříče	70 let
12.3. Josef Hladík	84 let
16.3. Marie Hajná	91 let
19.3. Zdenka Nosálová ze Tříče	70 let

V dubnu:

1.4. Anna Palmeová ze Tříče	85 let
2.4. Růžena Nečásková	83 let
3.4. Josef Barton z Benešova, rodák z Vysokého	84 let
3.4. Růžena Tichánková	70 let
4.4. Božena Nigrínová ze Tříče	80 let
6.4. Božena Malíková z Helkovic	70 let
13.4. Fanča Fialová	82 let
14.4. Zdenka Pinistenová ze Sklenařic	83 let
19.4. Božena Šaldová	70 let
21.4. Barbora Škrabálková	80 let
24.4. Adolf Kramář	70 let
27.4. Anežka Nesvadblová ze Tříče	83 let

Srdečně blahopřejeme!

Ú m r t í

- 7.3. zemřel ve Sklenařicích Miroslav Prajzler ve věku 77 let
 8.3. zemřel dynek Erben nejstarší vysoký občan ve věku 92 let
 23.3. zemřela Vlasta Vacátková ze Staré Vsi ve věku 71 let
 6.4. zemřela v Brně Františka Hanáková rozená Karnetová z Vysokého ve věku 82 let

Čest jejich památce!